
АНОТАЦІЯ

Чергова збірка наукових праць «Історико-географічні дослідження в Україні» (число 12) підготовлена до друку співробітниками відділу спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів Інституту історії України Національної академії наук України. Науковці відділу завжди приділяють багато уваги дослідженню різних галузей спеціальних історичних знань. Значне місце серед них посідають питання з цілого ряду проблем історичної географії, картографії, топографії, регіоналістики, краєзнавства, історії міст і сіл України. Все це традиційно знайшло відображення в публікаціях даної збірки відділу.

До збірки ввійшли 14 наукових статей. Серед їх авторів — доктори і кандидати наук, здобувачі та аспіранти Інституту історії України НАН України, фахівці з різних галузей спеціальних історичних дисциплін з багатьох міст України.

Видання розраховано на широке коло науковців.

Олександр Алфьоров

ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ ЗА НОВИМИ ДАНИМИ РУСЬКОЇ СФРАГІСТИКИ XII ст.

Стаття присвячена печаткам боярина Дмитра з Володимира та чернігівського єпископа Антонія в світлі дослідження середньовічної української топоніміки. Місто Володимир (Волинський) та Чернігів, до цього часу не фіксувались у сфрагістиці.

Ключові слова: Володимир, Чернігів, руська сфрагістика

Олена Бачинська

«МАЛОРОСІЙСЬКІ КОЗАКИ» XIX ст.: СОЦІО-ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ТЕРИТОРІАЛЬНЕ РОЗСЕЛЕННЯ

У статті досліджується формування окремої соціальної групи — «малоросійські козаки» у XIX ст. у Чернігівській та Полтавській губерніях. Аналізується динаміка чисельного складу, особливості територіального розселення із відповідним картографічним матеріалом. З'ясовується важливість даних аспектів для історико-географічних та соціальних досліджень, адже вважалось XIX ст. не мало козацької історії.

Ключові слова: «малоросійські козаки», групи населення, чисельність, переселення, соціальна структура.

Ярослава Верменич

ГЕОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД В ІСТОРИЧНІЙ РЕГІОНАЛІСТИЦІ ТА СУСПІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ

У статті представлено авторське бачення переваг геокультурного методу і його новітніх — геоінфокультурних — модифікацій в системі історичного й географічного мислення й уявлень. Спеціальну увагу приділено проблемі їхнього застосування у особливих міждисциплінарних сферах знання — історичній регіоналістиці та географії культури.

Ключові слова: геокультурний підхід, історична регіоналістика, геопросторові чинники, етноконтактні зони.

Дмитро Вирський

ГЕОГРАФІЯ ЗАПОРІЖЖЯ: ЗА ОПИСАМИ М. ПАШКОВСЬКОГО (1615) ТА С. ШИМАНОВСЬКОГО (1642)

Стаття присвячена двом малознаним віршованим описам козацького Запоріжжя кінця XVI — першої половини XVII ст. Доводиться, що представлена в них історико-географічна інформація помітно розширює можливості представлення «запорізького сюжету» у вітчизняній історіографії.

Ключові слова: історико географічна інформація, козацьке Запоріжжя, Сарницький, Шимановський.

Микола Жарких

МАНДРІВКА ГІЙОМА РУБРУКА ПО ЄВРОПІ ТА АЗІЇ (1253–1255 рр.)

Стаття розповідає про мандрівку Г. Рубрука по європейських та азійських теренах в середині XIII ст. Детально проаналізовано маршрут цієї подорожі, розглянуті питання локалізації стародавніх географічних назв із книги «Мандрівка у східні країни». Робота проілюстрована географічними картами, зроблена спроба нанести на сучасну картографічну основу маршрут мандрів Г. Рубука.

Ключові слова: мандрівка, подорож, щоденник, географічні назви.

Олександр Коваленко

ЧЕРНІГІВ ТА ЙОГО ОКРУГА ОЧИМА АРКАДІЯ ВЕРЗИЛОВА

Статтю присвячено відомому краєзнавцю старого вишколу А.В. Верзилу. Він зібрав унікальні відомості про Чернігів, деякі з яких були віднайдені у Державному архіві Чернігівської області. Зокрема, чималий інтерес для краєзнавців являє підготовлені А. Верзиловим у 1925 р. «Відповіді на циркулярні анкети».

Ключові слова: краєзнавство, Чернігів, циркулярна анкета.

Ростислав Сосса, Неоніла Падюка, Тарас Огородник
КАТАЛОГ АВСТРІЙСЬКИХ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ
УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ (1870–1918 рр.)

У статті висвітлено історію формування у картографічних фондах Львівської національної наукової бібліотеки імені Василя Стефаника найповнішої в Україні колекції австрійських топографічних карт і особливості створення відповідного каталогу карт.

Ключові слова: картографічні фонди, каталог, історична топографія, довідково-бібліографічний посібник.

Сергій Хведоченя

«ШЛЯХ ІЗ ВАРЯГІВ У ГРЕКИ»: ІСТОРИКО-КАРТОГРАФІЧНИЙ
АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

«Шлях із Варягів у Греки» — одна з найдавніших торговельних магістралей на теренах колишньої Київської Русі. Розглянуто історико-картографічні аспекти вивчення цього шляху, історію його виникнення та розвитку. Досліджено цілий ряд картографічних зображень минулих епох, на яких була зображена ця водна магістраль. Багато уваги приділено різним географічним об'єктам, що були нанесені на стародавніх картах.

Ключові слова: торговельний шлях, варяги, греки, Дніпро, старовинні карти

Юрій Мицик

ВАЖЛИВЕ ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Рец. на кн. Темужева В.Н. «Гомельская земля в конце XV — первой половине XVI в. Территориальные трансформации в пограничном регионе». — М.: «Квадрига», 2009. — 190 с.

Анатолій Авраменко

БОРИС ГЕССЕЛЕВИЧ (ГРИГОРОВИЧ) ГАЛКОВИЧ ЯК ІСТОРИК-КАРТОГРАФ

Висвітлюються етапи життя та творчості Б.Г. Галковича — автора або редактора близько 700 історичних карт, в т. ч. в різних атласах, в 13 томах «Всесвітньої історії», в 7 томах «Історії СРСР з найдавніших часів до сьогодення» та ін. Основи методології історичної картографії викладені Б.Г. Галковичем на міжнародних конференціях та багатьох статтях. В додатках — список текстових і картографічних рабів Б.Г. Галковича, опублікованих в 1950–1983 рр.

АНОТАЦИЯ

Очередной, двенадцатый выпуск периодического издания отдела специальных отраслей исторической науки и электронных информационных ресурсов Института истории Украины Национальной академии наук Украины «Историко-географические исследования в Украине» содержит 14 статей, посвященных исследованию актуальных проблем исторической географии, картографии, топографии, истории городов и сел Украины.

Среди авторов сборника — специалисты в области исследования специальных исторических дисциплин, молодые ученые, докторанты и аспиранты из многих городов Украины.

Редколлегия сознательно, уважая авторское право на личное мнение исследователей, публикует их выводы об оценке информативности источников, неоднозначной трактовки событий и фактов, с которыми члены редколлегии не всегда согласны. Иногда терминосистема, которой оперируют исследователи, не является общепринятой в науке, в связи с недостаточной разработкой понятийного аппарата СИД. Публикуя авторские размышления, редколлегия предоставляет возможность для дальнейшей научной дискуссии по затронутым проблемам.

Издание рассчитано на ученых, занимающихся проблемами специальных отраслей исторических знаний, исторической географии, исторической картографии, топографии, регионалистики, истории городов и сел, исследователей символики, территориальной атрибутики, географов, архивных, библиотечных, музейных сотрудников, преподавателей, аспирантов, студентов вузов гуманитарного профиля, краеведов.

Справочный аппарат содержит сведения о научном статусе, занимаемой должности и месте работы авторов опубликованных научных трудов.

Издание рассчитано на широкий круг ученых.

Александр Алферов

ГЕОГРАФИЧЕСКИЕ НАЗВАНИЯ ПО НОВЫМ ДАННЫМ
РУССКОЙ СФРАГИСТИКИ XII в.

Статья посвящена печаткам боярина Дмитрия из Володимира и черниговского епископа Антония в контексте исследования средневековой украинской топонимики. Город Владимир (Волынский) и Чернигов, до этого времени не фиксировался в сфрагистике.

Ключевые слова: Владимир, Чернигов, руська сфрагистика.

Ключевые слова: геометрические планы, коллекция музея, Правобережная Киевщина, землевладельцы.

Беата Конопска

**ЭВОЛЮЦИЯ КОНЦЕПЦИИ ПОЛЬСКИХ НАУЧНЫХ
ИСТОРИЧЕСКИХ АТЛАСОВ В XIX–XX ВВ.**

В статье рассмотрены проблемы формирования и эволюции концепций исторических атласов Польши с начала XIX до конца XX в. Изучены основные этапы развития польской исторической картографии за данный промежуток времени. Описаны главные вехи на пути подготовки к изданию исторических атласов Польши за два последних столетия.

Ключевые слова: исторический атлас, картография, Польша, концепция, издание.

Алла Крилова

**ОТЧЕТНОСТЬ О ПОЛЕВЫХ РАБОТАХ ЗЕМЛЕМЕРОВ
СПЕЦИАЛЬНОГО МЕЖЕВАНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ТАВРИЧЕСКОЙ
ГУБЕРНСКОЙ ЧЕРТЕЖНОЙ МАСТЕРСКОЙ)**

В статье рассматривается структура межевых учреждений Министерства юстиции, особенности и объемы отчетности о полевых работах землемеров Специального межевания с 1861 до 1917 гг.

Ключевые слова: специальное межевание, землемерные полевые работы, чертежная, экспедиция.

Ростислав Сосса, Неонила Падюка, Тарас Огородник

**КАТАЛОГ АВСТРИЙСКИХ ТОПОГРАФСКИХ КАРТ
УКРАИНСКИХ ЗЕМЕЛЬ (1870–1918 гг.)**

В статье отражена история формирования в картографических фондах Львовской национальной научной библиотеки имени Василия Стефанюка наиболее полной в Украине коллекции австрийских топографических карт и особенности создания соответствующего каталога карт.

Ключевые слова: картографические фонды, каталог, историческая топография, справочно-библиографическое пособие.

SUMMARY

The current issue of «The Historical and Geographical Studies in Ukraine» research collection, #12, has been jointly prepared by the Special Historical Disciplines Department and Electronic Information Resources Department, the NASU Institute of History of Ukraine. The collection contains 14 articles on a wide range of topical issues of historical geography, cartography, topography, regional and local studies, history of towns and villages of Ukraine. The articles are written by junior scholars and experts in the field.

The authors are given free reign in expressing their opinions and personal interpretations, which do not necessarily reflect the views of the editorial board. Sometimes the published articles offer dissenting opinions or particular viewpoints; the Editorial Board values originality of an argument, when the dissent offered is sufficiently original and thought-provoking. The publication is intended for researchers of all levels

Oleksandr Alfiorov

GEOGRAPHICAL NAMES ACCORDING TO THE LATEST RUSSIAN SPHRAGISTICS DATA

The article deals with the seals of boyar Dmytro (Volodymyr) and bishop Antonii (Chernihiv) in the context of the research on the medieval Ukrainian toponymy. The towns of Volodymyr (Volynsky) and Chernihiv have not been covered by sphragistics until now.

Keywords: Volodymyr, Chernihiv, Russian sphragistics.

Olena Bachynska

«THE MALORUSSIAN COSSACKS» OF THE 19TH CENTURY: SOSIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS AND TERRITORIAL SETTLEMENT

The article deals with formation of a social group of the «Malorussian Cossacks» in the 19th century in Chernihiv and Poltava provinces. It provides analysis of the population size dynamics, specificities of territorial settlement, including respective cartographical materials. Special emphasis is made on significance of the given aspects for historical, geographical and social research.

Keywords: «Malorussian Cossacks», population groups, population size, migration, social structure.

Yaroslava Vermenych

GEOCULTURAL APPROACH TO HISTORICAL REGIONAL STUDIES AND SOCIAL GEOGRAPHY

The article presents the author's view of the geocultural method advantages and its cutting-edge geoinfocultural modifications within the system of historical and geographical thinking and notions. Special emphasis is made on the issue of its implementation in the specific interdisciplinary spheres of knowledge: historical regional studies and geography of culture.

Keywords: geocultural approach, historical regional studies, geospatial factors, ethnic contact zones.

Dmytro Vyrsky

GEOGRAPHY OF ZAPORIZHZHIA: M. PASHKOVSKY'S (1615) AND S. SHYMANOVSKY'S (1642) DESCRIPTIONS

The article covers two little-known poetic descriptions of Cossack Zaporizhzhia of the late 16th — the 1st half of the 17th centuries. Their historical and geographical contents essentially expand the representative possibilities of "the Zaporozhian topic" in the national historiography.

Keywords: historical and geographical information, Cossack Zaporizhzhia, Sarnytsky, Shymanovsky.

Mykola Zharkykh

WILLIAM'S OF RUBRUCK TRAVEL IN EUROPE AND ASIA (1253–1255)

The article features W. Rubruck's travel in Europe and Asia in the mid 13th century. It offers thorough analysis of its route, the locating issues of old geographical names from the book «The Journey of William of Rubruck to the Eastern Parts», supported with geographical maps.

Keywords: travel, journey, diary, geographical names.

Oleksandr Kovalenko

CHERNIHIV AND ITS NEIBORGHOOD THROUGH THE EYES OF ARKADII VERZYLOV

The article is dedicated to a well-known local historian A. V. Verzylov who collected unique materials on Chernihiv (some of them have been revealed in the State Archives of Chernihiv Oblast). Of particular interest are «The Responses to the Circular Questionnaire», prepared by A. Verzylov in 1925.

Keywords: local history, Chetnihiv, circular questionnaire.

Rostyslav Socca, Neonila Padiuka, Taras Ohorodnyk
THE CATALOG OF AUSTRIAN TOPOGRAPHIC MAPS
OF UKRAINIAN LANDS (1870–1918)

The article sheds light on the formation history of Ukraine's most complete collection of the Austrian topographical maps and specificities of the respective map catalog at the cartographical fonds of the Lviv V. Stefanyk National Scientific Library.

Keywords: cartographical fonds, catalog, historical topography, reference bibliographical book.

Serhii Khvedchenia
«THE ROUTE FROM THE VARANGIANS TO THE GREEKS»:
A HISTORICAL AND CARTOGRAPHICAL ASPECT OF THE
RESEARCH

«The route from the Varangians to the Greeks» is one of the oldest trade routes on the territory of the former Kievan Rus. The article offers analysis of the historical and cartographical aspects of its research, the history of its origin and development. It also covers a number of the route's cartographical images in the past, with special emphasis on different geographical objects on the ancient maps.

Keywords: Varangians, Greeks, trade route, the Dnieper, ancient maps

Yurii Mytsyk
THE IMPORTANT HISTORICAL GEOGRAPHICAL RESEARCH

Review of the book: Temushev V.N. «Gomel Land in the Late 15th — the 1st half of the 16th Centuries. Territorial Transformations in the Frontier Area». — Moscow: «Kvadriga», 2009. — 190 p.

Anatolii Avramenko
BORYS HESSELEVYCH (HRYHOROVYCH) HALKOVYCH
AS A HISTORIAN-CARTOGRAPHER

The publication sheds light on the life and work of B.H. Halkovych, the author and editor of nearly 700 historical maps in atlases, 13 volumes of «The World History», 7 volumes of «The History of the USSR since Earliest Times up Today» etc. The methodological principles of historical cartography have been set out by B.H. Halkovych at international conferences and in numerous articles. The supplements contain a list of B.H. Halkovych's text and cartographical works (published in 1950–1983).